

Albrecht Bouts

Een mysterieus zelfportret

Omdat hij overschaduw werd door zijn vader, Dirk Bouts, heeft Albrecht Bouts (ca. 1451/55 – 1549) nooit de erkenning genoten die hij verdient. Dit onlangs aan hem toegeschreven zelfportret laat zien dat hij nochtans een van de grootste meesters van zijn tijd was.

TEKST: ANNE HUSTACHE

In augustus 2011 beleefde kunsthistorica Valentine Henderiks iets waar iedere onderzoeker van droomt: ze ontdekte een topwerk. “Ik krijg er nog altijd kippenvel van, iedere keer als ik eraan terugdenk”, zegt de wetenschappelijk medewerkster van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) en lector aan de Université Libre de Bruxelles (ULB). Tijdens haar vakantie ging ze de Brukenthal-collectie bekijken, in Sibiu (Roemenië). In de zaal viel haar blik op een schilderij met daarop een man die in zijn rechterhand een schedel vasthoudt en er met zijn andere hand naar wijst. Valentine Henderiks kon haar ogen niet geloven... Ze herkende meteen het gezicht van Albrecht Bouts, die, toen hij jonger was, zichzelf had afgebeeld op het rechterluik van de triptiek met de tenhemelopneming van Maria (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België). “Het was alsof de schilder me een cadeau gaf voor alle onderzoek dat ik had gedaan naar zijn oeuvre!” Enkele maanden later waren alle specialisten het erover eens dat het wel degelijk een schilderij van Albrecht Bouts was.

Memento mori

Aanvankelijk dacht men dat het een portret van Rogier van der Weyden was, van de hand van Dieric van Haarlem. In de loop der tijd werd het werk toegeschreven aan diverse schilders. Kunst-historicus Max Friedländer dacht dat het te danken was aan de Meester van de Legende van de heilige Augustinus. Meer recentelijk opperde zijn collega Jan De Maere dat het werk wellicht uit de kring van de Estse schilder Michiel Sittow stamt. Op de donkergroene achtergrond van het op een eiken paneel geschilderd tafereel is een man met een zwarte hoed te zien, het hoofd naar links gedraaid. Hij draagt een zwart vest en een zwarte met bont gevoerde mantel. In zijn rechterhand houdt hij een schedel, die hij vreemd genoeg van onder zijn mantel tevoorschijn haalt, terwijl hij er met zijn andere hand naar wijst. Aan zijn gezicht

en grijzende haar te zien, is hij al van een zekere leeftijd. De fysieke details stemmen overeen met die van het zelfportret op de triptiek bewaard in Brussel: het kuiltje in de kin, de vorm van de wenkbrauwen en de verticale rimpel ertussen, de neerhangende mondhoeken en de blauwe ogen met daaronder donkere kringen. Uit analyses blijkt bovendien dat de schildertechniek dezelfde is als die gebruikt voor werken die met zekerheid aan hem toe te schrijven zijn. Opvallend is ook het thema van dit schilderij. “Zelfportretten op een afzonderlijk paneel zijn vrij zeldzaam”, aldus Valentine Henderiks. “Bovendien gaat het hier om een memento mori, een werk dat door de schedel ons eraan herinnert dat niemand in deze wereld ontsnapt aan de dood.” Onderzoek leidde tot de conclusie dat dit werk geschilderd moet zijn omstreeks 1521. De schilder had in die periode zijn vrouw verloren. Misschien verklaart dit het thema van het schilderij. Het is trouwens niet uitgesloten dat hij een pendant heeft geschilderd, met daarop mevrouw Albrecht Bouts. Hoe dan ook, dit is het enige zelfportret van een schilder in de vorm van een memento mori uit die tijd.

Een beroemde vader

“Albrecht stond altijd in de schaduw van zijn vader, die werd beschouwd als een waardige opvolger van Van Eyck”, vertelt Valentine Henderiks. “Toegegeven, Albrecht was geen vernieuwer, aangezien hij de kunst van de primitieven voortzette in een tijd toen de Renaissance zich verspreidde. Toch verdient hij echt wel erkenning, vooreerst omdat hij de invloed van Van der Weyden paarde aan die van zijn vader, en zo een gevoel van lijden wist te leggen in kunstwerken waar hij een echte specialist van was, religieuze schilderijen met de lijdende Christus en de Maagd Maria. Bovendien beschikte hij net als zijn vader over een verbluffende techniek. Dit zelfportret is daar een trefend voorbeeld van.”

“Albrecht stond altijd in de schaduw van zijn vader, die werd beschouwd als een waardige opvolger van Van Eyck”

‘Zelfportret met schedel’ (Memento Mori), circa 1523. Olieverf op paneel.

Meer weten

Bezoeken

‘Blut und tränen, Albrecht Bouts und das Antlitz der Passion’
Suermondt-Ludwig Museum
Wilhelmstraße 18
Aken
www.suermondt-ludwig-museum.de
09-03 t/m 11-06